

---

**Sedad Dizdarević**

## *INSANU KAMIL* KOD DŽELALUDDINA RUMIJA I FEVZIJE MOSTARCA

### **Rezime**

Kompariranje gledišta pjesnika i pisaca različitih podneblja, nacionalnih, etničkih, kulturnih i vjerskih pripadnosti predstavlja jednu od najznačajnijih grana savremene književne kritike. Komparativna književnost pokazuje nam tok kulturne, literarne i intelektualne razmjene dvaju ili više naroda i osvjetljava do koje mjere je kultura jednog naroda ili, pak, misao jednog umjetnika uticala u svijetu ili koliko je pozajmljivana od drugih naroda i pojedinaca.

S druge strane, ova grana književne kritike predstavlja, također, jednu od bitnijih tema interkulturalnih studija i, bez imalo pretjerivanja, može se ubrojati u njene temelje.

Između bosanskih pisaca koji su pisali na orijentalnim jezicima Fevzija Mostarac zauzima veoma značajno mjesto a uticaj koji je na njega izvršio Rumi i njegova "Mesnevija" može se posmatrati višestruko i dubinski kroz različite prizme.

U ovom članku smo na temelju kompetentne literature i primarnih izvora pokazali da je Fevzija na polju elaboracije, tumačenja i poimanja problematike savršenog čovjeka unutar islamskog tesavufa bio pod znatnim uticajem Dželaluddina Rumija i njegove "Mesnevije".

Ključne riječi: **Rumi, Mesnevija, Fevzija Mostarac, Bulbulistan, komparativna književnost, savršeni čovjek**

## Uvod

*INSANU KAMIL ILI SAVRŠENI ČOVJEK* predstavlja jednu od najbitnijih tema u islamskom tesavufu tako da se slobodno može reći da ova tema predstavlja centralnu nit i okosnicu svih sufijskih vjerovanja i irfanskih principa. (Razmdžu, 2006: 221) Iz riječi i pisanja islamskih mistika može se zaključiti da *insanu kamil* predstavlja cilj, odnosno plod, stvaranja tako da se u njemu fokusira i sažima namjera Uzvišenog Održavatelja da stvori sav univerzum. (Zarinkub, 2000: 545; Halifa, 1996:104 i Chittick, 2002: 76) Prema mišljenju istaknutih arifa, čovjek je mikrokosmos dok univerzum predstavlja makrokosmos i sve što se nalazi u makrokosmosu, obitava, također, i u mikrokosmosu. (Nesefi, 2004: 185) Svi arifi su manje-više govorili i raspravljali o ovoj temi, no Dželaluddin Rumi Mevlana je zbog različitih razloga, o kojima ćemo kasnije nešto više reći, posvetio najviše pažnje ovoj temi, tako da ju je uz određene umjetničke i pjesničke zahvate tretirao na gotovo svim stranicama "Mesnevije". Slobodno se može reći da teorija o *insanu kamilu* predstavlja jedan od ključnih stupova Rumijevog intelektualnog nazora i filozofskog motrenja stvarnosti. Po njemu, savršeni čovjek predstavlja vezu između Boga i običnih ljudi. Mada su i ostali arifi, na gotovo identičan način, tretirali ovu temu, Rumi je, zbog određenih duhovnih i mističnih iskustava i ogromne ljubavi koju je gajio za Šemsa Tabrizija, Salahuddina Zarkuba i Husamuddina Čelebija, jasnije istakao ulogu i značaj savršenog čovjeka u tesavufu te na taj način izvršio znatan uticaj na potonje generacije islamskih mistika.

On je konstantno u ličnostima Šemsa, Salahuddina i Husamuddina prepoznavao prizor Božijeg prisustva te ih je, stoga, oslovljavao riječima kao što su "svjetlost Božija" i sl.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> "Čim govor o ovom Šemšu\* na usne mi dođe  
Šems sunce na četvrtom nebu glavu dizati pođe" (Rumi, 10)  
/\* Šems u arapskom jeziku znači sunce./

"Kad svjetlost Božija Husamuddin uzde  
iz zenita neba povrati i opet u ruke uze" (Ibid, 181)

Kao što je već rečeno, Rumi je izvršio značajan uticaj na potonje arife na polju teorije o savršenom čovjeku, pa je taj uticaj, posredno i neposredno, stigao čak i u Bosnu.

Fevzija Mostarac spada u red onih bosanskih pjesnika koji su pisali na orijentalnim jezicima i koji su bili pod direktnim uticajem Rumijevog duhovnog promišljanja. Mada je na gotovo svim poljima irfansko-duhovnog motrenja bio pod uticajem Rumija, njegov uticaj na Fevziju se najbolje može promatrati na polju poimanja uloge i značaja savršenog čovjeka u univerzumu.

Fevzija je spadao u red istaknutih mesnevihana i komentatora "Mesneviye" tokom osamnaestog stoljeća, koji je sav svoj plodonosni i blagoslovljeni život posvetio Rumiju, čitanju i tumačenju njegove "Mesneviye" i, na kraju, primjenjivanju njenih pouka u svom životu. S obzirom na to da je bio duboko vezan za "Mesneviyu" i da je konstantno razmišljao o njenim porukama i Rumijevim promišljanjima, u Fevizijinim djelima, prije svega u "Bulbulistanu", se veoma lahko može zapaziti refleksija Rumijevih misli i gledišta. Fevzija je, ustvari, čitav "Bulbulistan" posvetio Božijim miljenicima, odnosno evlijama, predstavljajući i opisivajući njihovih karakteristika, tako da se slobodno može reći da je "Bulbulistan" knjiga evlija ili svojevrzni "evlijastan".

Cilj ovog članka jeste da odgovori na pitanje na kojim poljima i na koji način je Fevzija potpao pod uticaj Rumija, posebno glede teorije o savršenom čovjeku.

Možda se neko zapita na osnovu čega tvrdimo da je Fevzija na ovom polju bio pod uticajem Rumija.

Na to pitanje se može odgovoriti na slijedeći način:

1. Kada je tesavuf u XV stoljeću stigao u Bosnu, bilo je to u velikoj mjeri pod uticajem Mevlevijskog tarikata; s druge strane, veliki broj šejhova ovog tarikata je tokom dugog niza stoljeća širio principe islamskog tesavufa i Rumijeve irfanske nazore.
2. Rumi na svojevrstan način predstavlja oca islamskog tesavufa u Bosni tako da je izvršio znatan uticaj i na ostale tarikate i šejhove.
3. Šejh Fevzija Mostarac je bio istaknuti šejh Mevlevijskog tarikata i poznati mesnevihan, koji spada u red glavnih promicatelja Rumijevih ideja u Bosni.

Fevzija Mostarac je rođen između 1670. i 1677. godine u Blagaju kod Mostara. Nakon završenih studija u Istanbulu, vraća se u Mostar, gdje se

zapošljava kao predavač perzijskog jezika i tumač “Mesnevije” u institutu “Dar-ul Mesnevi”.

Najpoznatije njegovo djelo je “Bulbulistan”, koje je napisao na perzijskom jeziku a, pored tog djela, iza njega su ostale još neke pjesme na turskom jeziku.

“Bulbulistan” je prozno djelo protkano stihovima koje je u pogledu forme i strukture kopija Sadijevog “Đulistana” a sadržajno i misaono refleksija Rumijevih duhovnih nazora. “Bulbulistan” se sastoji od šest huldova ili poglavlja i to su: poglavlje o kerametima šejhova, poglavlje o mudrosti, poglavlje o iskrenosti, poglavlje o pjesnicima, poglavlje o dosjetkama i poglavlje o dobročinstvu, a svako počinje kraćim prologom. Fevzija na njemu svojstven način, korištenjem raznih literarnih formi, metoda i pojmova, reflektira Rumijeve stavove i pojašnjava ih čitaocima i svojim muridima u hanikahu. (Mostarac, 2003:32)

S obzirom na to da je bio šejh Mevlevijskog tarikata i istaknuti mesnevihan, koji je svaki dan čitao i tumačio “Mesneviju” muridima i ljubiteljima ovog Rumijevog djela, normalno je da je bio pod velikim uticajem Rumijeve misli i svjetonazora.

#### Rumijevo i Fevzijino poimanje savršenog čovjeka

*Insanu kamil* ili savršeni čovjek predstavlja jedan od temelja intelektualno-religijskog nazora Rumija i Fevzije, stoga “Mesnevija” počinje i nastavlja pričom, odnosno jecajem, naja ili *insanu kamila*, a “Bulbulistan” uistinu predstavlja svojevrsnu odu savršenom čovjeku i njegovim čudesnim sposobnostima.

Šejh ili muršid u islamskom tesavufu, naravno shodno tome i u Mevlevijskom tarikatu, ima ulogu odgajatelja i uputitelja putnika na Božijem putu. No, Rumi je svojim životom, djelovanjem i intelektualnim promišljanjem ulogu *insanu kamila* u Mevlevijskom tarikatu učinio istaknutijom i dominantnijom u odnosu na druge tarikate. Naime, Šems, Husamuddin i Salahuddin su u njegovom ličnom životu odigrali najznačajniju ulogu; oni su, umjesto njega, odgajali i duhovno vodili muride (Golpınarlı, 2003: 56). Rumi je vjerovao da bez šejha ili njegove sjenke nije moguće hoditi ispravnim stazama duhovnoga puta. Svojim djelima i interaktivnim odnosom sa Šemsom, Salahuddinom i Husamuddinom Rumi je pokazivao muridima kako trebaju da se ophode prema šejhu i ukazao na njegovu važnost i ulogu u odgoju onih koji idu ka Bogu.

Na osnovu proučavanja Fevzijinog života i studiranja njegovih djela da se zaključiti da je on interpretirao i slijedio praksu i djelo svoga učitelja Dželaluddina Rumija Mevlane na različite načine i ni jednog momenta nije se želio udaljiti od njega. Čini se da je Fevzija čak svoje najvrednije djelo "Bulbulistan" posvetio njemu, jer na svim stranicama ovoga djela eksplicite ili implicate aludira na ličnost ili misao ovog velikog mistika. Ta činjenica je posebno očita kada je u pitanju interpretacija i gledanje na problematiku savršenog čovjeka u tesavufu.

Naime, Fevzija prvo poglavlje i prvu priču posvećuje svom duhovnom učitelju, što predstavlja svojevrsni prolog za njegovo djelo.

On, poput Mevlane, smatra da duhovni tragalac može samo u sjeni muršida i pod njegovim nadzorom uspješno preći duhovni put, u protivnom će pasti u zamku šejtana ili biti obmanut varkama dunjaluka. Po njegovom mišljenju, *insanu kamil* je personifikacija Božije naredbe "kun fejekun" i, s obzirom na to da predstavlja manifestaciju apsolutne Božije moći na zemlji, *insanu kamil* posjeduje neograničenu snagu pomoću koje može na najbolji način realizirati svoju zadaću a to je izbavljanje ljudi iz okova dunjalučkih.

Rumi i Fevzija koriste veliki broj identičnih motiva i tema na polju tumačenja problematike savršenog čovjeka, no ovdje ćemo spomenuti samo najistaknutije.

Istovjetnost promišljanja fenomena savršenog čovjeka

#### a) Vidovi manifestiranja savršenog čovjeka

Prema mišljenju Mevlane i Fevzije, savršeni čovjek predstavlja manifestaciju Božije moći na zemlji tako da svako djelo koje se smatra natprirodnim i neobičnim spada u domen njegove moći. Za njega ništa nemoguće nije jer, zahvaljujući tome što predstavlja personifikaciju Božije moći "kun fejekun" i na temelju utapanja, odnosno fena, u Bogu, savršeni čovjek posjeduje moć djelovanja izvan prirodnih zakonitosti. On je u suštini Božiji namjesnik i njegova moć proistječe iz Božije. No, savršeni čovjek time ne želi za sebe priskrbiti korist ili, pak, predstavljati zaseban i suveren entitet, jer ono što on želi je uistinu Božija želja a njegova volja predstavlja samo refleksiju Božije apsolutne volje i on je u Božijim rukama poput figure koju Bog okreće kako želi i radi s njom ono što Mu je volja. Savršeni čovjek, odnosno evlija, je utopljen u Božijem Biću, i shodno tome, sve ono što on radi, ustvari, predstavlja čin Božijeg djelovanja.

*Moć evlijaha od samog Boga je.  
Odapetu strijelu vratit natrag moćan je*  
(Rumi, 1999: 76)

*Iz have nisu parovi i jedinka naša.  
Ko figura u rukama Boga duša je naša.*  
(Ibid: 1018)

Slično tome Fevzija kazuje:

*Šta čovjek istine želi pa ne bude?  
U ovom svijetu sve teško lahko mu je,  
kad zat mu odraz "kun fejekuna" je.  
Promisli malo, ako razum imanje tvoje je !*  
(Fevzija, manuskript: 17)

*Svaka čast prirodi daha Božijih ljudi neka je!  
Od blagoslova im blato blistavi dragulj postalo je.*  
(Ibid: 18)

### **b) Svojstva savršenog čovjeka i nužnost njegove blizine**

Po mišljenju Mevlane i Fevzije, *insanu kamil* ili savršeni čovjek je upravo onaj šejh koji je zbog brige i staranja o drugima stekao Božiju naklonost. Prema tome, jedna od najbitniji zadaća šejha bila bi pružanje pomoći i briga o drugim ljudima, no takvo što nije moguće bez hizmeta, služenja i predavanja volji šejha. (Homai, 1996: 291)

U prisustvu savršenog čovjeka nužno je pridržavati se određenog edeba, jer, u protivnom, uspostavljanje odnosa i komunikacije sa šejhom neće biti od kakve koristi na putu duhovnog uspinjanja. (Rumi:186-201) Ukoliko duhovni putnik-salik očekuje pomoć i vođenje od šejha, onda se mora u potpunosti pridržavati određenih pravila ponašanja ili propisanog edeba. Tačno je da je osnovna zadaća savršenih ljudi da pružaju pomoć običnim ljudima, no oni svoju pomoć i vođenje pružaju samo onima koji to zasluže. Istinski muridi i tragaoci za Bogom su oni koji su na tom putu žrtvovali sve što su imali i koji iskreno i s krajnjom odanošću služe šejhu. (Homai: 262)

Prema tome, ispravno percipiranje ovih posrednika Božije milosti i pridobijanje njihove pažnje jeste ekvivalent priskrblijanja Božijeg zadovoljstva. Evlijasi mogu salika na Božijem putu uzdići na najviše stepene duhovnog uznošenja i Božijeg prisuća. (Hafizović, 1999: 171) Iskazivanje pokornosti i slabosti u odnosu na muršida rezultira zadobijanjem pažnje i simpatija apsolutnog mašuka, odnosno Boga. Shodno tome, najbolji i najuzvišeniji ibadet u tarikatu jeste služenje šejhu, jer “ništa ko sjenka šejha nefs ljudski ne ubija” i ne uzdiže ga na više stepene. (Rumi: 285)

*Ovi poslanici tumači svijesti tajni  
slušatelje žele israfilovske naravi.  
Ponos i uznositost kraljeva imaju  
služenje stanovnika svijeta trebaju.*  
(Ibid: 499)

*Dok edeb i služenje im ne ispuniš,  
kako od poslanice im korist da pribaviš?  
Kako da dostave onaj emanet tebi  
dok pred njima ne pogneš leđa sebi?*  
(Ibid: 499)

Fevzija:  
*Poljas služenja na pragu derviša ako pripeo si,  
bez sumnje postao vladar trona šaha Darija si.*  
(Fevzija: 12)

*Metenjem, iz ovog gurbeta stići ćeš do Božije blizine,  
ispred vrata mudrih velikana što čelo im metla bijaše.*  
(Fevzija: 22)

S druge strane, šejh predstavlja pribježište svakom saliku i on se stara o njegovom duhovnom sazrijevanju i izrastanju. On je najbolji zaštitnik na putu koji je prepun opasnosti i prepreka i, ukoliko salik sam prelazi taj put, može lahko da zaluta ili, pak, padne u zamku neprijatelja. Pirova ili šejhova sjenka je najbolje utočište saliku, on ga na najsigurniji način vodi ka cilju, on je poput ljestava što salika na duhovno nebo uznose.

*Sjenka rahbara bolja od zikira hakka je,  
mala naklonost bolja od stotinu službi je.*  
(Rumi:1089)

*Ne trpi ništavnost i neznanje u svijetu,  
nauči eliksir vrela savršenstva.  
Moćnijim čini metenje trepavicama  
prašine praga mula Dželaluddina.*  
(Fevzija: 6)

Jedna od osnovnih zadaća pira tarikata jeste poučavanje zikru, što, po Rumiju i Fevziji, predstavlja jedan od temelja tarikata:

*Zikr pokreće razmišljanje i fkr ti.  
Nek zikr sunce uspavanom umu bude ti!*  
(Rumi: 989)

*Zikir Bogu čist je i kad čistoća dođe,  
lice ti prekriva i prljavština pođe.  
Čim čisto ime dođe ti u usta,  
ne ostanu nit' prljavština, nit' usta.*  
(Rumi: 351)

*Neznatna zebra uz zikr mu sjaj i ljepotu nađe  
Zraka zikra Božijeg prijatelje svoje odgaja i nađe.*  
(Fevzija:13)

### **c) Primarne obaveze savršenog čovjeka**

Kao što smo već napomenuli, jedna od najvažnijih zadaća savršenog čovjeka jeste čuvanje i vođenje običnih ljudi. Šejhovi svojim djelovanjem čiste salike od svih vrsta prljavština i ruku spasenja pružaju zalutalim. Oni su uvijek spremni da odagnaju patnje i boli nekog Božijeg roba. Evlijasi su liječnici duhovnih bolesti, nema bolesti koju oni ne mogu izliječiti i nema problema koji ne mogu riješiti.



*Pod vodom na dušu evlija mislimo  
što sapiru prljavštine vaše promišljamo.*  
(Rumi: 737)

*Ako boljka srca ti lijek imade,  
onda iz sanduka tajni evlijaha je.  
Vješti liječnik srca evlija je.  
Ako je moguće, od njega ti doći izlječenje će.*  
(Fevzija: 16)

#### **d) Nadnaravna djela savršenih ljudi**

##### **1) Nadilaženje kauzalnog principa u svijetu egzistencije**

Fevzija i Mevlana smatraju da savršeni čovjek ili, pak, šejh može vršiti nadnaravna djela koja su izvan uobičajenih zakonitosti prirode.

*Ako evlija otrov popije, med postaje.  
Ako tragalac popije, žrtva sudbe postaje.*  
(Rumi:117)

Fevzija je, također, u “Bulbulistanu” na više mjesta tretirao ovu temu, pa čitavo prvo poglavlje posvećuje kerametima istaknutih šejhova.

S druge strane, po mišljenju Rumija i Fevzije, savršeni čovjek ima određene karakteristike po kojima se može prepoznati. Jedna od tih karakteristika jeste posjedovanje kerameta. Rumi, koji je, prema Fevziji, najodabraniji evlija od svih šejhova, u prvom poglavlju “Bulbulistana” naočigled svih iz ničega zlato stvara. (Fevzija: 5-6)

*Ti ona si čiji dah crni kamen  
u blještavi dragulj pretvara u tren.*  
(Ibid: 7)

Fevzija i Mevlana su uvjereni da prirodni zakoni i zakonitosti koje vladaju u svijetu ne mogu izvršiti nikakav uticaj na savršene ljude, jer su oni iznad njih, čak su ovi zakoni pod njihovom dominacijom.

*Sahib srca nema štete te  
ako popije zmijske otrove.*

(Rumi: 74)

*On ako otrov popije, med postaje.  
Ti ako med popiješ, otrov postaje.*

(Ibid: 323)

## 2) Pretvaranje zemlje u zlato

Slično Rumiju, koji na najbolji način svoj stav o ovom pitanju izražava u stihu:

*Savršeni zemlju ako uzme, u zlato pretvara se,  
nepotpuni zlato ako uzme, u pepeo stvara se.*

(Ibid: 74)

vjeruje i Fevzija da savršeni čovjek, zahvaljujući bliskosti s Bogom, dominacijom nad prirodom može zemlju pretvoriti u zlato:

*Crni kamen u blještavi dragulj pretvara se,  
blagoslov druženja s mudrima takav je.*

(Fevzija: 15)

*Svaka čast naravi dapa Božijih prijatelja je,  
od blagoslova im blato u dijamant stvara se.*

(Ibid: 18)

## 3) Poznavanje nutrine ljudske

U irfanskom svjetonazoru evlija ili šejh može saznati šta se nalazi u ljudskoj svijesti, jer on gleda pomoću Božije svjetlosti, tako da ništa ne može ostati skriveno od njegova pogleda. (Homai: 269)

Fevzija i Mevlana, također, tvrde da šejh može čitati ljudske misli, jer njegovo oko predstavlja manifestaciju Božijeg svjetla, koje vidi sve.

*Odabrani robovi Znalca skrivenog su  
u svijetu duša što motri srce tu su.*

*Ko mašta u nutrinu srca ulaze  
u trenu tajnu srca nalaze.*

(Rumi: 241)

*Fevzija slično tome kaže:  
Slike srca skrivene nisu od oka evlije,  
odjeća islama koristi nema ako krst u rukama je.*

(Fevzija: 9)

Fevzija ovu temu na dosta mjesta potencira, dvije priče u prvom poglavlju tome posvećuje. Prva priča govori o šejhu Džunejdu Bagdadiju a druga o šejhu Ebu Abbasu. Oni uz pomoć duhovnih očiju veoma lahko zaključuju da se ispod odjeće pobožnjaka krije kafir, koji još nije primio islam.

#### 4) Upravljanje biljkama i životinjama

Oni, također, vjeruju da evlije, odnosno savršeni ljudi, dominiraju nad svim bićima u prirodi tako da im se biljke i životinje pokoravaju. Obojica na tu temu navode slične primjere, kao što je primjer jahanja strašnog lava:

*Siguran budi da svaki šejh što imade  
jaše na podivljalom lavu, nek svak znade.*

(Rumi: 1017)

Fevzija, s druge strane, donosi priču o šejhu Sufjanu Sevriju, koji jaše na lavu, i tvrdi da svaki čovjek može isto učiniti ukoliko se u potpunosti kloni svih materijalnih stvari i posveti Bogu:

*Postao sluga iskrenom čovjeku divlji lav je  
zbog toga što Božije granice pogazio nije.*

(Fevzija: 55)

#### e) Uvjetovanost pomoći savršenog čovjeka

Kao što smo istakli, šejh može spasiti svakog čovjeka od opasnosti koje ga vrebaju na dunjaluku, međutim, njegova pomoć je uvjetovana služenjem i stjecanjem šejhove naklonosti trudom i hizmetom. Samo onaj koji sebe i svoju

slobodnu volju prepusti šejhu može očekivati pomoć od njega, a, ukoliko se ne prepusti i ne bude se pridržavao edeba, veoma brzo će biti odbačen od Boga.

*Uvjet predanost je, ne dugotrajni rad,  
koristi nema zabludjelom nastojanje tad.*  
(Rumi:1105)

*Kad uzme te šejh, ti prepusti mu se,  
poput Musaa pod komandom Hidra kreći se.*  
(Rumi:133)

Fevzija, također, kaže:

*Onaj što vrijedao posjednike upute je  
brzo odbačen od Boga i neupućen postao je.*  
(Fevzija:11)

*Pojas služenja na pragu derviša ako pripeo si,  
bez sumnje, postao vladar trona šaha Darija si.*  
(Fevzija:12)

Drugim riječima, murid u odnosu na šejha mora biti poput Musaa, a.s., u odnosu na Hidra, tako da ne smije prigovarati ili kritizirati rad i djelovanje šejha, jer sve ono što šejh učini dobro je, iako se, naizgled, čini lošim i nedozvoljenim. Govor i iznošenje mišljenja u prisustvu šejha predstavlja kršenje edeba i lijepog ponašanja u njegovom prisustvu, a onaj koji ostavi edeb čini samo sebi štetu.

### Zaključak

Može se reći da Fevzija i Rumi dijele gotovo identično mišljenje po pitanju definicije i uloge savršenog čovjeka u tesavufu. Slobodno se može kazati da Fevzija u pojedinim slučajevima ponavlja ili, pak, kopira stavove svoga velikog učitelja. No, i pored toga, među njima postoje izvjesne razlike u stavovima. Glavna razlika je u pitanju odnosa i tretiranja sufija i šejhova. Naime, Fevzija nikada ne kritizira šejhove, dok Rumi u pojedinim slučajevima otvoreno vrijeđa i napada šejhove koji, koristeći naivnost i iskrenost svojih sljedbenika, ostvaruju ogromna materijalna bogatstva ili, pak, realiziraju svoje uskogrude interese.

Po mišljenju Rumija, sve sufije i svi šejhovi nisu evlije i savršeni ljudi, jer ispod sufijske hrke nalazi se veliki broj pokvarenjaka i protuha u čijim srcima skrivene su prljave i pokvarene namjere.

Među sufije su se uvukli pojedini prevaranti i prevrtljivci koji od sufijskog i šejhovskog digniteta nemaju ništa drugo do imena. Rumi smatra da je veoma mali broj istinskih i čistih sufija, dok se drugi samo okorištavaju njihovim ugledom i autoritetom (Rumi: 203, 1035).

On, također, tvrdi da lažni derviši i šejhovi na ovaj način pune svoje stomake haramom te da pri tome ne prezaju ni od čega (Rumi:202,1091). No, Rumi iskrene i čestite tragaoce na Božijem putu ne ostavlja bez određenih smjernica i pomoći. On ih savjetuje kako da nađu i na koji način da prepoznaju pravog, istinskog šejha. Po njegovom mišljenju, istinski šejh je onaj koji je sav svoj život stavio u službu narodu i radi Božijeg zadovoljstva. Osnovna karakteristika takvih ljudi jeste da pružaju pomoć drugima bez ikakve želje za nadoknadom i satisfakcijom. Oni, poput Uzvišenog Rabba i jedinog stvarnog Upućivača, Koji kaže:

*Ja ne stvorih svijet radi koristi Mi,  
nego radi dobročinstva robovima Mi,*  
(Rumi: 249)

bez imalo očekivanja i samo zbog želje za činjenjem dobrih djela pružaju pomoć onima kojima je potrebna:

*K'o lavovi oni u svijetu pomoći  
čim začuju vapaj potlačenih.  
I odakle god da čuju krik potlačenih  
k'o Božija milost hitaju na tu stranu.  
Oni stupovi krnjavog svijeta su,  
oni liječnici skrivenih bolesti su.  
Samo zbog ljubavi, pomoći i milosti su,  
poput Hakka, bez mahane i nepotkupljivi su.*  
(Rumi: 1963)

S druge strane, Fevzija više ističe keramete i nadnaravna djela savršenih ljudi da bi zaključio da druženje ili neprijateljstvo s njima uzrokuje sreću ili nesreću.

*Ne okreći pogled od vladara svijeta bliskosti,  
o bezumni vladaru, slušaj ako uman si!  
Pad, uspon i sreća između njihovih usana ti  
sve ono što želi bez odlaganja će biti.*  
(Fevzija:19)

Po Fevziji, Bog je za njih otvorio vrata tajnih riznica i prepustio ih njima na raspolaganje tako da mogu slobodno dijeliti kome hoće i koliko hoće. (Fevzija:11)

Prema tome, shodno Fevzijinom mišljenju, ko izaziva njihovu nelagodu i nezadovoljstvo, ustvari, izaziva nelagodu i nezadovoljstvo Boga; onaj koji se njima suprotstavlja ili ih kritizira, ustvari, kritizira Boga i suprotstavlja se Njegovoj odredbi, jer oni su svoju volju i svoje biće utopili u Njemu. (Fevzija:20)

## Izvori i literatura

### a) Bosanski

- 1- Balić, Smail, "Kultura Bošnjaka", II izdanje, R&R, Tuzla, 1994.
- 2- Bašagić, Safvet-beg, "Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini", Matica Hrvatska, 1931.
- 3- Čehajić, Džemal, "Neke karakteristike učenja Dželaluddina Rumija i nastanak derviškog reda Mevlevija", Mevlevije u BiH, POF XXIV, 1974.-1976., str., 86-106.
- 4- Hafizović, Rešid, "Temeljni tokovi sufizma", Bemust, 1999.
- 5- Ljubović, Amir i Grozdanić, Sulejman, "Prozna književnost BiH na orijentalnim jezicima", Orijentalni institut, 1995.
- 6- Mostarac, Fevzi, "Bulbulistan", prijevod Džemal Čehajić, Kulturni centar I. R. Iran, Sarajevo, 2003.
- 7- Šabanović, Hazim, "Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima", Svjetlost, 1973.

### b) Perzijski

- 1- Mevlana, Dželaluddin, "Mesnevija", kritički prikaz Rejnold Nikolson, peto izdanje, Teheran, Pažuheš, 1998.
- 2- Dizdarević, Sedad, "Od Sadijevog Đulistana do Fevzijinog Bulbulistana", Teheran, Huda, 2004.
- 3- Razmdžu, Husejn, "Idealni i savršeni čovjek", drugo izdanje, Teheran, Emir Kebir, 2001.
- 4- Zarinkub, Abdullhusejn, "Tajna naja", tom 2, deveto izdanje, Teheran, Entesharate elmi, 2002.
- 5- Halifa, Abdulkhakim, "Gnosticizam Rumija", prijevod Ahmed Muhammedi i Ahmed Miralai, deveto izdanje, Teheran, Sherkate entesharate elmi ve farhangi, 1995.

- 6- Neseft, Azizuddin, "Savršeni čovjek", sedmo izdanje, Teheran, Tusi, 2004.
- 7- Gölpınarlı, Abdülbâki, "Mevlana Dželaluddin život – filozofija i djelo", prijevod Tufik Subhani, treće izdanje, Teheran, Pažuhešgahe ulume islami ve mutaleate farhangi, 1995.
- 8- "Mevlevije nakon Mevlane", prijevod Tufik Subhani, Teheran, Našre elmi, 2002.
- 9- Mostari, Fevzija, "Bulbulistan", mikrofilm manuskripta OZ-6, Biblioteke Teheranskog univerziteta.
- 10- Chittick, William, "Mistični put ljubavi", prijevod Šihabuddin Abasi, prvo izdanje, Teheran, Našre Pejkan, 2002.
- 11- Homai, Dželaluddin, "Knjiga o Mevlani", tom 2, deveto izdanje, Teheran, Našre Homa, 1996.

Sedad Dizdarevic, Ph.D.

*INSANU-KAMIL* IN THE WORKS  
BY JALALUDDIN RUMI AND FEVZI MOSTARAC

**Summary**

Comparing views expressed by poets and writers of different regions, national, ethnic, cultural and religious backgrounds is one of the most important elements in modern literary critique. Comparative literature shows the flow of cultural, literary and inter-cultural exchanges between two or more peoples and it demonstrates how far has the culture of one people or the thought of one artist influenced the world or how much it has borrowed from other peoples or individuals.

On the other hand, this aspect of literary review is also an important aspect of intercultural studies, and can easily be listed as one of its very foundations.

Fevzi Mostarac is one of the leading Bosnian writers who wrote in Oriental languages, and the influence on his work by Rumi and his *Mesnevi* can be observed from many aspects and through different approaches.

This text used competent references and primary sources to demonstrate that in the fields of elaboration, interpretation and understanding of the concept of the perfect human in Islamic *tasawwuf*, Fevzi Mostarac was largely influenced by Jalaluddin Rumi and his *Mesnevi*.

Key words: Rumi, *Mesnevi*, Fevzi Mostarac, *Bulbulistan*, comparative literature, the perfect human.